

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОВНОЇ
КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ ЯК ЗАСОБУ ЗАХИСТУ
КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД**

Наливайко Лариса Романівна

д.ю.н., професор

Зеленіна Марина Володимирівна

студентка

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Анотація: У статті розглянуто міжнародний досвід функціонування повної конституційної скарги як засобу захисту конституційних прав і свобод. Досліджено правову регламентацію зазначеного інституту, а також місце Конституційного Суду щодо конституційної скарги. Зосереджено увагу на проблемах реалізації конституційної скарги та перспективах функціонування досліджуваного інституту.

Ключові слова: конституційна скарга, Конституційний Суд України, права і свободи громадян, конституційне судочинство.

Реформаційні процеси, які сьогодні відбуваються у судовій системі України, призвели до оновлення багатьох інститутів та запровадження нововведень, які повинні сприяти підвищенню якості захисту прав і свобод осіб, а також розвитку демократії. Так, на конституційному рівні актуальним є впровадження конституційної скарги, змістом якої є право особи, фізичної або юридичної, звернутись до суду конституційної юрисдикції за захистом порушених прав. Зважаючи, що інститут конституційної скарги є новим для національної правової системи, необхідно звернути увагу на міжнародний досвід функціонування такого інституту. Важливо досліджувати не лише неповну

конституційну скаргу, а й повну модель, зважаючи на значну кількість проблемних та дискусійних аспектів в процесі запровадження інституту.

На міжнародному рівні, один із варіантів індивідуального доступу до конституційного правосуддя, представлений моделлю повної конституційної скарги. Такий механізм впроваджений є у Німеччині, Іспанії, Бельгії, Мальті, Чехії, Словаччині, Хорватії, Грузії та ін. [5].

Характерною особливістю вказаної моделі є можливість особи звернутись до Конституційного Суду щодо визначення конституційності та прийнятності будь-якого правового акту. Даний інститут відрізняється тим, що рішення Конституційного Суду набуває принципове значення не тільки при захисті об'єктивних прав і як джерело права, але і стає дієвим важелем захисту суб'єктивних прав людини.

Класичним прикладом запровадження інституту повної конституційної скарги є Німеччина. Відповідно до п. 4а частини 1 ст. 93 Основного Закону ФРН Конституційний Суд Німеччини виносить рішення, у тому числі, за конституційними скаргами. Така скарга може бути подана будь-якою особою, яка стверджує, що державна влада порушила одне з основних прав або одне з прав, вказаних у аб. 4 ст. 20, ст. 33, 38, 101, 103 та 104 Конституції. Перелічені статті передбачають усі визнані Основним Законом ФРН громадянські, політичні, економічні, соціальні і культурні права, права державних службовців, принцип рівноправ'я [1, с. 208]. Нормативно-правове закріплення скарги детально регламентоване відповідним законодавством, чітка та зрозуміла процедура сприяє доступності такого механізму захисту. Загалом від 1951 до 2014 р. було подано 187 870 конституційних скарг [2, с. 51]. Тож можемо зазначити, що у Німеччині таку модель індивідуальної скарги впроваджено на належному рівні.

Цікавим є також приклад Грузії. Так, Конституційний Суд Грузії уповноважений приймати рішення стосовно конституційності виборів і діяльності політичних партій, спорів щодо розподілу повноважень між законодавчою і виконавчою гілками влади, порушень Конституції

високопосадовцями, оцінювати конституційність міжнародних договорів як до їх ратифікації, так і після набуття ними чинності. Інститут індивідуальної конституційної скарги був запроваджений у Грузії з моменту заснування Конституційного Суду, тобто досвід держави щодо реалізації інституту є досить значним. Особи мають право звертатись зі скаргою, якщо порушені або обмежені безпосередньо їх права [4, с. 149]. Звернемо увагу на деякі характерні особливості функціонування інституту у Грузії. Перш за все, для подання конституційної скарги у державі встановлений незначний розмір мита, що дозволяє ширшому колу осіб звернутись до Суду з відповідним клопотанням. Іншою особливістю є роль юриста-представника. Так як послуги адвокатів є достатньо високими за вартістю, багато осіб виявляють бажання подавати скарги та представляти себе самостійно, однак не маючи необхідних юридичних знань, особи неправильно склали скаргу. Для того, щоб уникнути проблем із обґрунтуванням порушень, у Суді заявникам видають відповідні бланки з графами. На нашу думку, така система значно спрощує процедуру звернення до суду, надаючи таку можливість більшому колу осіб. Такий досвід є корисним для нашої держави, яка знаходиться на етапі становлення та узгодження різних аспектів конституційної скарги.

У Чеській Республіці питання конституційної скарги врегульовані у Конституції і Закону «Про Конституційний Суд» 1993 р. Згідно пункту d) ч. 1 ст. 87 Конституції Конституційний Суд розглядає справи «про конституційні скарги проти остаточного рішення і іншого втручання органів публічної влади до конституційно гарантованих прав і свобод». Автор наголошує, що у цій державі, в якій населення приблизно в чотири рази менше, ніж в Україні, суб'єкти в 2014 р. подали до Конституційного Суду 4057 конституційних скарг на підставі Закону [2, с. 51].

За Законом «Про Конституційний Суд Республіки Хорватія» конституційна скарга, як правило, не перешкоджає виконанню оспорюваного акта; за клопотанням заявника Конституційний Суд може призупинити виконання судового рішення до ухвалення Конституційним Судом рішення,

якщо таке виконання призведе до заподіяння заявнику такої шкоди, яку складно буде виправити, і таке призупинення не суперечить суспільному інтересу та не призведе до заподіяння будь-кому більшої шкоди [3, с. 36].

Отже, звернувшись до досвіду держав, які обрали форму прямого індивідуального доступу до конституційного правосуддя як повна конституційна скарга, можемо стверджувати, що вона ефективно функціонує у всіх вищеназваних державах. Незважаючи, що в Україні вказаний інститут функціонує у формі неповної скарги, деякі елементи можемо інтегрувати у національну систему. Надзвичайно цікавим є досвід Грузії, особливо наявності у судах спеціальних анкет, за допомогою яких особи подають скаргу до Конституційного Суду, оскільки таким чином кількість належно оформлених скарг значно зростає, що збільшує якість звернення до Суду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вишневський Я.А., Гринюк Р.Ф. Перспективи застосування зарубіжного досвіду в контексті запровадження інституту конституційної скарги в Україні. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2012. № 4. С. 206-210.
2. Лемак В.В. Конституційна скарга: досвід держав центральної Європи і можливості для України. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 49-56.
3. Литвинов О.М., Богущ В.В. Інституційний механізм забезпечення конституційної скарги в Україні: концептуальні проблеми. *Проблеми законності*. 2018. № 141. С. 34-42.
4. Папуашвілі Г. Конституційна скарга та її статутне місце у Грузії: стан, розвиток і виклики. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні: збірка тез, м. Київ, 18 груд. 2015 р. Конституц. Суд України; за заг.ред. Ю.В. Бауліна. – К.: ВАІТЕ. 2016.-186 с.*
5. Харутюнян Г. Индивидуальная конституционная жалоба: европейские тенденции системного развития. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2011\)018-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2011)018-rus).